

OBSAH

Předmluva	15
Úvod	19
Dělení účtovacích a fakturovacích strojů	23
Hlavní mechanismy účtovacího a fakturovacího stroje	25

Ú Č T O V A C Í S T R O J E

I. Účtovací stroje s navěšenými počítadly	29
A. Elektrické účtovací stroje s navěšenými počítadly	29
Mercedes model SR22	29
0 — Všeobecně	29
1 — Klávesnice	33
10 — Číselové klávesy	34
11 — Tabulátorové klávesy	35
12 — Datovací zařízení	36
13 — Elektrický zpětný chod vozu	37
14 — Řízení síly úhzu typových pák	38
15 — Hlavní vypínač počítacího zařízení	39
16 — Zvratný přepínač (generální přemykač)	39
17 — Přepínač svislých počítadel	40
2 — Počítadla	41
20 — Svislá počítadla	41
21 — Saldovače (vodorovná počítadla)	44
3 — Kontrolní zařízení	49
30 — Kontrolní hvězdička	49
31 — Ostatní kontrolní zařízení	49
4 — Vůz a jeho zařízení	50
40 — Řádkovač	51
41 — Tabulátorová tyč s jezdcí	51
5 — Předkládací zařízení	52
50 — Předkládací zařízení typu CL	52
51 — Vsouvací zařízení	53
52 — Vtahovací zařízení	53
53 — Dvojitě vťahovací zařízení	54
54 — Zhodnocení předkládacích zařízení	55
6 — Automatický přeskok přes desetinnou čárku	57
7 — Elektrický motor	57
8 — Opravy chyb	59
80 — Oprava výsledku chybně opsaného ze saldovače	59
81 — Storna chybných částek v obratových sloupcích	60
82 — Částečné storno	60
83 — Ostatní opravy	60

Mercedes model SR 42.	64
0 — Všeobecně	64
1 — Automatický výpis výsledků ze saldovačů	64
2 — Automatický výpis součtů ze svislých počítadel	65
3 — Datovací počítadlo	66
4 — Automatický přeskok přes desetinnou čárku	66
5 — Svislá počítadla	66
6 — Saldovače	67
7 — Páčka pro vypínání automatiky	67
Mercedes model SR 54.	67
0 — Všeobecně	67
1 — Náhonová kolečka a jejich funkce	68
2 — Svislá počítadla	71
3 — Automatické datovací zařízení	72
4 — Automatická tabulace ve výsledkových sloupcích	72
5 — Automatický zvrtný přepínač	73
6 — Automatický výpis součtů z počítadel	73
7 — Použití	73
Mercedes model SR 34.	75
B. Ruční účtovací stroje s navěšenými počítadly	77
0 — Všeobecně	77
1 — Svislá počítadla	79
2 — Saldovače	79
20 — Dvojitě saldovače	80
3 — Řízení funkcí svislých počítadel	82
4 — Řízení funkcí saldovačů	82
Adler	83
Adler model ES.	84
Adler model DS.	84
Triumph	84
Continental BSR	86
Ideal	87
Torpedo	89
Definitiv	91
Taylorix	91
Ruf	91
C. Remington Rand	91
0 — Všeobecně	91
1 — Ruční stroje	91
10 — Remington Rand model 121.	91
11 — Remington Rand model 123.	92
12 — Remington Rand model 125.	92
2 — Stroje na elektrický pohon	92
20 — Remington Rand model 581.	92
21 — Remington Rand model 583.	92
22 — Remington Rand model 585.	93
3 — Automatické stroje	93
30 — Remington Rand model 683.	94
31 — Remington Rand model 685.	94
D. Vertikální účtovací stroje se saldovačem	94
0 — Všeobecně	94
1 — Počítací zařízení	94

2 — Počítadla	95
3 — Použití	96
E. Účtovací stroje bez počítadel	98
F. Elliott-Fisher	99
Elliott-Fisher model CAX-D	100
0 — Všeobecně	100
1 — Klávesnice	101
10 — Zpětná klávesa	102
11 — Klávesa pro vracení vozu	102
12 — Datovací klávesa	103
13 — Desetinný, textový a průjezdný tabulátor	103
14 — Uvolňovač brzdy a hledáček řádků	103
15 — Barevná páska	104
16 — Počítací zařízení	104
17 — Ukazatel polohy stroje	105
18 — Přefadovač	105
2 — Počítadla	105
20 — Počítadla skupiny D	106
21 — Počítadla skupiny Q	106
22 — Počítadla skupiny DR	106
23 — Počítadla HC	106
3 — Saldovač	107
30 — Vypojení saldovače	108
31 — Kontrolní hvězdička	108
4 — Rám vozu a jeho zařízení	108
40 — Ruční řádkovač	108
41 — Řízení šíře řádků	108
42 — Stavěče okrajů	110
43 — Tabulátorová tyč	110
44 — Funkční tyč	110
45 — Počítadlová tyč	111
46 — Vypínače elektrického proudu	111
47 — Elektromotor	111
5 — Psací deska	111
6 — Stojan — stůl	112
7 — Návod k obsluze stroje	113
70 — Navěšení počítadel	113
71 — Vložení denfku	114
72 — Vložení uhlového papíru	114
73 — Výměna účtových listů	114
74 — Vložení několika účtových listů	115
75 — Tabulování	115
76 — Používání číselových kláves	116
77 — Přičítání	117
78 — Odčítání	117
8 — Způsob účtování	118
80 — Účtování kladných (debetních) položek	118
81 — Mezisoučty kladných výsledků	120
82 — Součty kladných výsledků	120
83 — Vypsání kladných zůstatků ze saldovače	121
84 — Vypsání záporných zůstatků ze saldovače	121
85 — Přenos kladných zůstatků	122

86 — Přenos záporných zůstatků	122
87 — Mezisoučty záporných výsledků	123
88 — Součty záporných výsledků	123
9 — Opravy chyb	124
90 — Opravy chyb vzniklých nesprávným účtováním	124
91 — Opravy chyb vzniklých nesprávnou obsluhou stroje	127
Modely DS a EK s přímým odčítáním	128
0 — Všeobecně	128
1 — Klávesnice	129
2 — Vypínač aktuátoru	130
3 — Přeradovač	130
4 — Počítadla	130
5 — Saldovače	131
6 — Řádkovač	131
7 — Klávesy pro vracení vozu	131
8 — Způsob účtování	132
80 — Účtování kladných (debetních) položek a vypisování kladných zůstatků	132
81 — Součty kladných výsledků	132
82 — Vypsání záporného zůstatku ze saldovače	133
83 — Přenos záporného zůstatku do sloupce „starý zůstatek“	133
84 — Mezisoučty záporných zůstatků	134
85 — Součty záporných výsledků	134

II. Účtovací stroje s vestavěnými počítadly	135
Continental třídy 900 (nyní Optimatic)	135
0 — Všeobecně	135
1 — Klávesnice	137
10 — Tisk odvolacích čísel a splitovací zařízení	138
11 — Symbolové klávesy	139
12 — Počítadlové klávesy a počítadla	140
13 — Funkční klávesy	143
14 — Motorové klávesy	146
15 — Vypínací páčky	147
16 — Páčka pro vypnutí pohybu vozu	148
2 — Tiskací zařízení	178
20 — Zařízení pro tisk data	148
21 — Páčky pro vypnutí tisku	148
3 — Vůz	150
30 — Funkční pravítka	151
Ostatní modely	152
4 — Doplnková zařízení	158
40 — Tisk nul před číslem a tisk data bez letopočtu	159
41 — Oddělený tisk symbolů a data	159
42 — Rozdělení (split) počítadel a klávesnice	159
43 — Dělený válec	159
44 — Poloautomatické a automatické vsouvací zařízení	160
45 — Dvojitě předkládací zařízení a zařízení pro předkládání mzdových listů na stejný řádek	160
46 — Zvýšený počet symbolových kláves	160
47 — Samočinné přepínání funkcí počítadel podle výsledků	160

48 — Uzamčení kláves zvratného přepínače	161
49 — Universální funkční pravítko	161
5 — Kontrolní číslo	161
Continental třídy 700	163
Continental třídy 800	165
National třídy 3000	167
0 — Všeobecně	167
1 — Číslová klávesnice	168
10 — Motorové klávesy a průběžný tabulátor	168
11 — Funkční a počítačové klávesy	168
2 — Psací klávesnice	169
20 — Páky pro vracení vozu na určité místo	169
3 — Jezdcová tyč	170
4 — Předkládací zařízení	170
5 — Datovací zařízení	170
6 — Položkové počítačlo	171
National třídy 31	172
0 — Všeobecně	172
1 — Klávesnice	172
10 — Textová klávesnice	174
2 — Počítadla	175
20 — Položková počítadla	175
3 — Vůz	175
Burroughs	175
Burroughs Sensimatic	177
Monroe (Gardner)	178
Goerz	180
Astra	182
Astra třídy 6	183
Astra model 63	184
0 — Všeobecně	184
1 — Klávesnice	185
10 — Klávesy pro ruční volbu počítadel	185
2 — Tiskací zařízení	195
3 — Počítací zařízení	195
30 — Saldovač	195
31 — Duplexní počítadlo	196
32 — Ostatní počítadla	196
4 — Vůz	196
40 — Jednoduché předkládací zařízení	196
41 — Dvojitě předkládací zařízení	197
42 — Válec	197
43 — Funkční pravítko	197
44 — Stavěče okrajů	198
45 — Kontrolní páska	198
46 — Stavěče řádků pro mzdové listy	198
Astra třídy 5	198
Astra třídy 4	199
Astra třídy 3	200
Astra model 30	200
Astra třídy 2	201
Astra model 22	202
Astra třídy 170	203
0 — Všeobecně	203

1 — Klávesnice	205
10 — Číslová klávesnice	205
11 — Motorové klávesy	205
12 — Klávesy řídicí pohyb vozu	206
13 — Počítadlové klávesy a využití počítadel	207
14 — Klávesy pro saldovače I a II	210
15 — Klávesy hlavních počítadel III a IV	212
16 — Vypínačí páčky počítadlových skupin K—V	212
17 — Psací klávesnice	213
18 — Symbolová klávesnice	215
19 — Uzavírací a výmazová klávesa symbolů	216
2 — Vůz	216
20 — Funkční pravítko	217
3 — Tiskací zařízení	220
30 — Datovací zařízení	220
31 — Symbolové typové nosiče	220
32 — Číslové typové nosiče	220
33 — Značkové typové nosiče	220
34 — Dělení tiskacího zařízení (split)	221
4 — Ostatní modely	222
40 — Astra třídy 171	222
41 — Astra třídy 160	223
42 — Astra třídy 161	223
43 — Astra třídy 150	224
44 — Astra třídy 151	224
45 — Astra třídy 140	226
46 — Astra třídy 141	226
47 — Astra třídy 130 a 131	226
48 — Astra třídy 120 a 121	226
49 — Astra třídy 122	226
5 — Dodatková zařízení	226
50 — Dělený válec	226
51 — Cívka kontrolní pásky	226
52 — Jednoduchý doraz pro formuláře výpisů z účtů	227
53 — Zařízení pro předkládání mzdových listů	227
54 — Vsunovač výpisů z účtů	227
55 — Dvojitě předkládací zařízení	227
56 — Automatická oprava chybně opsaných starých zůstatků	227
Addo-X třídy 5000	228
Addo-X třídy 6000	229
Addo-X třídy 7000	230
Exacta třídy 6000	230
Kienzle	231
Olivetti model Audit 202	232
Olivetti model Audit 302	234
Mauser	234
Sundstrand	234
Sundstrand model D	235
0 — Všeobecně	235
1 — Klávesnice	236
10 — Datovací a symbolové klávesy	236
11 — Číslová klávesnice	236
12 — Funkční klávesy	237

13 — Číslová klávesnice	237
14 — Druhá skupina funkčních kláves	237
15 — Třetí skupina funkčních kláves	238
16 — Klávesy pro posun vozu	239
17 — Čtvrtá skupina funkčních kláves	240
2 — Počítací zařízení	241
20 — Saldovače	241
21 — Počítadla	241
3 — Vůz	241
4 — Funkční pravítko	241
Sundstrand model C	241
Sundstrand model B	242
Sundstrand model A	242
0 — Všeobecně	242
1 — Klávesnice	242
10 — Datovací a symbolové klávesy	242
11 — První skupina funkčních kláves	242
12 — Druhá skupina funkčních kláves	243
13 — Klávesy pro posun vozu	244
14 — Třetí skupina funkčních kláves	244
2 — Počítací zařízení	244
3 — Vůz	244
4 — Funkční pravítko	244
Burroughs Moon-Hopkins	245
Burroughs Moon-Hopkins třídy 76	245
Psací stroj a tiskací zařízení	245
Počítací zařízení	245
Jednopočítadlové sčítací stroje s pohyblivým vozem	246
Astra třídy 111	247
Astra třídy 112	247
Astra třídy 113	247
Astra třídy 115	248
Rheinmetall AES/WE 33	248
III. Registrační účtovací stroje	249
National třídy 2000	252
0 — Všeobecně	252
1 — Číslová klávesnice pro částky	252
2 — Kontrolní klávesnice	254
3 — Počítadla	255
4 — Výsledková (součtová) páka	256
5 — Motorová klávesa	258
6 — Číslová klávesnice pro číselné údaje a symboly	258
7 — Tiskací zařízení	258
8 — Formuláře	259
9 — Použití	261
National-Krupp třídy 1000	262
National třídy 1800	262
National Post-Tronic	263
Anker třídy 5000	264
Anker třídy 6000	265
Děrovací automat Anker	267
0 — Všeobecně	267
1 — Klávesnice	267

11 — Funkční klávesy	269
2 — Počítadla a saldovače	271
3 — Tiskací zařízení	271
4 — Děrovací přístroj	273

FAKTUROVACÍ STROJE

Úvodem	277
Rheinmetall	278
Třípočítadlový fakturovací stroj	279
0 — Zapojení stroje na elektrický proud	280
1 — Psací stroj	281
10 — Klávesnice	281
11 — Přepínač	282
12 — Desetinný tabulátor	283
13 — Výsledková klávesa	284
14 — Klávesy ovládající pohyb vozu	285
2 — Vůz	286
20 — Funkční pravítko	286
3 — Počítací zařízení	287
30 — Nastavovací zařízení	288
31 — Násobící zařízení	288
32 — Výsledkové (součinnové) počítadlo	288
33 — Vypisovací zařízení	288
34 — Počítadla	289
4 — Funkční páky a klávesy	290
40 — Vypínač prvního počítadla	290
41 — Přepínač počítadel	290
42 — Vypínač stejnosměrného proudu	290
43 — Posunovač desetinných míst	291
44 — Zajišťovač posunovače	292
45 — Opravná klávesa	293
46 — Minusová klávesa	293
5 — Popis práce fakturovacího stroje	293
50 — Nulová kontrola počítadel	293
51 — Násobení	295
52 — Dělení	296
53 — Sčítání	296
54 — Odčítání	298
55 — Procentní výpočty	299
Šestipočítadlový fakturovací stroj	301
0 — Všeobecně	301
1 — Počítadla	302
2 — Klávesnice	302
3 — Přepínač	302
4 — Desetinný tabulátor	303
5 — Klávesa zvrtného přepínače	303
6 — Dodatková zařízení	303
Burroughs Moon-Hopkins	306
Burroughs Moon-Hopkins třídy 72	307
1 — Psací stroj a tiskací zařízení	307
2 — Počítací zařízení	307
20 — Zařízení násobence a menšitele	307
21 — Výsledkové počítadlo	307

22 — Počítadla	308
3 — Další zařízení a funkce	308
Exacta 3000	309
Fridén-Computyper model B	309
Vaucanson	310

OSTATNÍ ÚČTOVACÍ A FAKTUROVACÍ STROJE

Siemag-Saldoquick	313
Siemag-Multiquick	315
Log-Abax	316
0 — Všeobecně	316
1 — Klávesnice	320
11 — Číselné klávesy	320
12 — Počítadlové klávesy	320
13 — Upínací a uvolňovací klávesy	321
14 — Motorová klávesa	321
15 — Funkční klávesy	321
2 — Funkční klávesy mimo klávesnici	322
20 — Vypínač posunu vozu	323
21 — Páka posunu vozu	323
22 — Svislé rádkování	323
23 — Klávesa F	323
24 — Klávesa S	323
25 — Vypínače tisku	323
3 — Počítadla	324
4 — Tiskací zařízení	324
5 — Funkční pravitko	324
6 — Předkládací zařízení	324
7 — Vůz	325
Underwood Bookkeeping	325
0 — Všeobecně	325
1 — Psací stroj	328
2 — Počítací zařízení	328
Spojení strojů malé a střední mechanisace se stroji na děrné štítky	329
Přímé spojení	329
Spojení děrnou páskou	331
Závěrečná poznámka	336

PŘEHLED VÝVOJE ÚČTOVACÍCH A FAKTUROVACÍCH STROJŮ

1894 — Fisher	341
1896 — Elliott & Hatch	342
1900 — Addograph	343
1901 — Comptograph	344
1903 — Elliott-Fisher	344
1904 — Arithmograph	345
1905 — Cram	345
1906 — Ellis	345
1908 — Wahl	346
1908 — Remington	347

1910 — Burroughs	348
1910 — Underwood-Bookkeeping	348
1911 — Underwood	349
1912 — Moon-Hopkins	349
1912 — Anker	349
1913 — Smith Premier	350
1914 — Yost	350
1914 — Monarch	351
1920 — Urania Vega	351
1921 — Goerz	353
1921 — National 2000	353
1923 — Wales	354
1924 — Dalton	354
1924 — Mercedes Addelektra	355
1924 — Sundstrand	355
1926 — Gardner-Monroe	356
1927 — Ideal	356
1927 — Continental	356
1928 — Olympia Saldomat	356
1928 — Astra	357
1928 — Campos	357
1928 — National 3000	357
1929 — Cordt	358
1931 — Torpedo	358
1931 — Adler	358
1934 — Continental BSR	360
1936 — Rheinmetall	361
1937 — Mauser	361